

ภาพของ “ศัตรู” ในหนังสือเรียนชั้นประถมศึกษาลาว ปี 1984-1987

Portrayal of “the Enemy” in 1984-1987 Laos
Elementary School Textbooks

วัชร ศรีคำ Watcharee Srikham

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่อง ภาพของ “ศัตรู” ในแบบเรียน “หัดอ่าน” ชั้นประถมปีที่ 3 และชั้นประถมปีที่ 5 ฉบับปี 1984 และ “หัดอ่าน” ชั้นประถมปีที่ 4 ฉบับปี 1987 มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การนำเสนอภาพของศัตรูในแบบเรียน ผลการศึกษาพบว่า การนำเสนอภาพของศัตรูเป็นการปลูกฝังอุดมการณ์ชาติ และการสร้างสำนึกของความเป็นชาติจากการglomเกลลาทางการเมือง สร้างความเกลียดชังและโกรธแค้นให้แก่เยาวชนลาวในยุคของการสร้างความเป็นลาวในระบอบสังคมนิยมแบบเข้มข้น ภาพของศัตรูเป็นผู้ที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนลาว เป็นศัตรูที่ทำลายชีวิต ทรัพย์สิน และความเป็นเอกราชของชาติ เป็นผู้ก่อกวน โหดเหี้ยมป่าเถื่อน เต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยม ชาติความยุติธรรม ไม่สนใจความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งเป็นศัตรูที่พ่ายแพ้ให้แก่ลาว เป็นศัตรูที่ซื่อสัตย์ ไม่กล้าสู้และขาดความฉลาดเฉลียว

คำสำคัญ: ศัตรู, แบบเรียนลาว, การglomเกลลาทางการเมือง

Abstract

The study of portrayal of “the enemy” in 1984 Reading Practice of the 3rd and 5th grade Laos elementary school textbooks and 1987 Reading Practice of the 4th grade Laos elementary school textbook were aimed at analyzing of enemy presentation in the textbooks. Results of the study showed that portrayal of the enemy has been used to implant patriotic ideology and nationalism with political socialization system, mobilize hatred and rage against the enemy to Lao youngsters in the era of Lao-ization under intensive socialism. The enemies were the people who created

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

*Lecturer Dr, Liberal Arts, Ubon Ratchathani University

social distresses, killed, destroyed people's assets and national sovereignty. The enemies were the people who invaded, oppressed, ruthless and barbarism, injustice and ignore people's wellness. The enemies were the people who defeated by Lao people, cowardly and unintelligent.

Keywords: *Enemy, Lao Textbooks, Political Socialisation.*

บทนำ

หลังจากที่ความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างลาวกับสหรัฐอเมริกาได้กลับมาฟื้นฟูขึ้นอีกครั้งในปี 1992 นางฮิลลารี คลินตัน เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาคนแรกที่ได้ไปเยือน สปป. ลาว ในปี 2012 ตามด้วยนายจอห์น เคอร์รี่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกาคนที่สองที่เยือน สปป. ลาว ถึงสองครั้งในปี 2016 และประธานาธิบดีบารัค โอบามา เป็นผู้นำสหรัฐอเมริกาคนแรกที่ได้ไปเยือน สปป. ลาว ในเดือนกันยายน 2016 ปรากฏการณ์ของการยอมรับที่จะสร้างความสัมพันธ์ครั้งใหม่กับ “ศัตรู” ที่เคยทิ้งระเบิดในลาวมาเกือบหนึ่งทศวรรษตั้งแต่ปี 1964 นั้น แผนกกิจการเอเชียตะวันออกเฉียงและแปซิฟิก (Bureau of East Asian and Pacific, 2016) กระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริการะบุว่า เกิดจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียต การเปลี่ยนแปลงอย่างสุดขีดเช่นนี้ ทำให้ผู้เขียนสนใจที่จะย้อนกลับมามองภาพของ “ศัตรู” ที่ผู้นำรัฐบาล สปป. ลาว เคยปลุกฝังผ่านเนื้อหาในแบบเรียน “หัดอ่าน” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ฉบับปี 1984 และ “หัดอ่าน” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ฉบับปี 1987 ก่อนที่พรรคประชาชนปฏิวัติลาว คณะบริหารงานศูนย์กลางพรรค และสภารัฐมนตรีได้มีมติรับเอา “ยุทธศาสตร์การศึกษาตั้งแต่นั้นจนถึงปี 2000” เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน 1987 มาใช้ในการปฏิรูปการศึกษา เนื่องจากเห็นว่า หลักสูตรการเรียนในทุกๆระดับยังไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี (ธีระ รุญเจริญ, 2542: 133)

การศึกษาภาคบังคับนับว่าเป็นกลไกอันทรงประสิทธิภาพมากที่สุดอย่างหนึ่งที่รัฐบาลใช้ในการสร้างสำนึกความเป็นชาติให้กับประชาชน นักเรียนซึมซับความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราวในอดีตของชาติ “ของพวกเขา” ทั้งจากเนื้อหาในตำราเรียนและการเข้าร่วมในกิจกรรมพิธีกรรม (Keyes, 1991: 11 อ้างใน ประสิทธิ์ ลิขิตธา, 2550: 281) นักเรียนเป็นผู้รับข้อมูลผ่านเนื้อหาสาระของความรู้อันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกลมกลืนทางสังคมที่กำหนดขึ้นโดยผู้นำที่มีบทบาทสำคัญในชาติ เด็กได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งในโลกของความจริงจากสังคมรอบข้าง และความรู้ในสังคมโลกภายนอกผ่านโรงเรียน ได้เรียนรู้

และซึมซับสำนึกที่ว่า ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชาติและโลกภายนอก โดยผ่านเนื้อหาในตำรา และกิจกรรมที่เป็นเชิงสัญลักษณ์ที่เรียนรู้มาจากโรงเรียน (Keyes. 1991:2 อ้างใน ประสิทธิ์ ลิปรีชา 2550. 281-282)

เป้าหมายพื้นฐานที่สุดของการจัดการศึกษาของลาวเป็นการเตรียมเด็กทั่วประเทศ เพื่อเข้าสู่โลกของความเป็น “สังคมนิยม” ภายใต้กรอบของรัฐสังคมนิยม ที่ผ่านการต่อสู้ผ่านสงครามกับมหาอำนาจในการต่อสู้ชาติ ดังนั้น เนื้อหาต่างๆ ที่ถูกบรรจุอยู่ในตำราเรียนจึงเน้นเรื่องราวเกี่ยวกับการเป็นคนยุคใหม่ ตามแนวคิดของระบอบใหม่ การต่อสู้ของ นักรบและชาวบ้าน แนวคิดของผู้นำ รวมทั้งการนำเสนอภาพของ “ศัตรู” เพื่อสร้างความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สร้างความรัก ความสามัคคี ความเสียสละ และสร้างจิตสำนึกใน ความเป็นลาว โดยเฉพาะในยุคสมัยที่รัฐบาลมุ่งสร้างกระแสชาตินิยมว่าด้วย “ความเป็นลาว ยุคใหม่” ในช่วงต่อของทศวรรษ 1975 ถึง 1990 ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของปรียาภรณ์ กันทะลา (2552) ที่ศึกษาแนวคิดการสร้างชาติของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวระหว่าง ค.ศ. 1975-1986 พบว่า ภายหลังจากการปฏิวัติพรรคประชาชนปฏิวัติลาวได้พยายามสร้างชาติ ลาวขึ้นมาใหม่ให้แตกต่างออกไปจากระบอบเก่า โดยพยายามเปลี่ยนประชาชนลาวให้เป็น “คนสังคมนิยม” และมุ่งเน้นให้ประชาชนเข้าใจและเลื่อมใสต่อระบอบการปกครองแบบ สังคมนิยม โดยทำให้เกิดความรักชาติผ่านการอธิบายประวัติศาสตร์ใหม่ สร้างศัตรูภายนอก เพื่อปลุกระดมกระแสชาตินิยมภายใน ในช่วงปี ค.ศ.1975-1986 ถือเป็นช่วงเวลาแห่งการ ปลุกปลอบใจระบบประเพณีวัฒนธรรมของยุคก่อนหน้าการปกครอง ในช่วงเวลาตั้งแต่ ปี ค.ศ.1975-1986 เป็นช่วงระบบสังคมนิยมแบบเข้มงวด (ปิยวรรณ จันทรศรี และธีรยุทธ บัวจันทร์: 2556)

เรื่องเล่าและความทรงจำทางสังคมที่ถ่ายทอดลงในแบบเรียนนั้น อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์ (2553) ระบุว่า ประวัติศาสตร์บาดแผลความทรงจำจะบอกว่าเราเป็นใคร มา จากไหน การสร้าง “พื้นที่แห่งความทรงจำ” (Sites of memory) ทำให้เกิดความทรงจำร่วม ทางสังคมซึ่ง Maurice Halbwachs (1992) เห็นว่า ความทรงจำมีลักษณะที่เปิดพร้อมที่จะ เปลี่ยนแปลงเมื่อบุคคลเปลี่ยนอัตลักษณ์ความทรงจำก็เปลี่ยน ในขณะที่เดียวกันเมื่อความ ทรงจำเปลี่ยนอัตลักษณ์ก็เปลี่ยนความทรงจำของปัจเจกชนกับกลุ่มคน กลายมาเป็นความ ทรงจำร่วมของคนในสังคม ทำให้สังคมมีเรื่องเล่าก่อให้เกิดเอกภาพในสังคมและอัตลักษณ์ ทางสังคมขึ้น แต่เมื่อมีการสร้างความเป็นรัฐชาติขึ้นมา พยายามจะจินตนาการหรือสมมุติ กันขึ้นมาจาก ชาติมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ซึ่งเป็นความพยายามที่จะสถาปนาความ เข้าใจในความเป็นชาติหรือความคิดแบบชาตินิยมขึ้นมา อาจเรียกได้ว่าเป็น ชุมชนใน จินตนาการ (Anderson, 1983) ความเป็นชาติยังถูกเล่าผ่านบทบาทการต่อสู้ของนักรบและ

ประชาชนอันเป็นความทรงจำร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของการต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมและอเมริกา ความทรงจำเกี่ยวกับวีรชนเหล่านี้จะถูกถ่ายทอดผ่านแบบเรียนประวัติศาสตร์ที่กำหนดขึ้นมาโดยพรรคและรัฐ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในสร้างต้นแบบให้กับสังคม

Martin Stuart - Fox (2003) ให้ความเห็นว่า ในยุคสังคมนิยมของลาวมีการเขียนประวัติศาสตร์ชาติใหม่เพื่อรองรับการสร้างความชอบธรรมของรัฐบาลสังคมนิยมลาว โดยเน้นเรื่องราวประวัติศาสตร์ในสมัยอาณานิคม เรื่องราวการต่อสู้เพื่อปลดแอกประเทศจากการครอบงำของจักรวรรดินิยมตะวันตกทั้งฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา เพื่อเชิดชูบทบาทของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว รวมทั้งความสำคัญของประวัติศาสตร์นิพนธ์ที่มีต่อการสร้างสำนึกความเป็นชาติ (Stuart-Fox: 2006) ซึ่งสอดคล้องกับข้อสรุปของกิติรัตน์ สีหพันธ์ (2549: 71) ที่ระบุว่า โครงสร้างความรู้ของประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวภายหลังการปฏิวัติสังคมนิยม อยู่ภายใต้การชี้นำตามแนวนโยบายของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว ในช่วงหลังการปฏิวัติพรรคมุ่งเน้นการต่อสู้ทางอุดมการณ์ระหว่างสังคมนิยมกับศักดินา เน้นบทบาทการต่อสู้ของประชาชนลาวภายใต้การนำของพรรคประชาชนปฏิวัติลาว นับตั้งแต่การต่อสู้กับฝรั่งเศสถึงการต่อสู้กับจักรวรรดินิยมอเมริกา จนสามารถก่อตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว แนวคิดดังกล่าวได้ถูกตอกย้ำผ่านงานประวัติศาสตร์ประเภทต่างๆ ทั้งในหนังสือแบบเรียน หนังสืออัตชีวประวัติผู้นำพรรค หนังสือประวัติศาสตร์ชาติ ซึ่งดาร์วิน เมตตาริกานนท์ (2548) ได้สรุปในทำนองเดียวกันว่า การศึกษาแบบเรียนลาวสมัยสังคมนิยม ในแบบเรียนประวัติศาสตร์ลาว คือ ประวัติศาสตร์การต่อสู้ด้านการรุกรานและกตชาติลาวในแต่ละยุคสมัย โดยให้ความสำคัญเป็นพิเศษต่อบทบาทพรรคประชาชนปฏิวัติลาวในการนำพาประชาชนลาวต่อสู้ต้านผู้รุกราน ส่วนปณิตา สระวาสี (2546) พบว่า จากการศึกษาเรื่อง การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวโดยผ่านแบบเรียนชั้นประถมศึกษา ตั้งแต่ ค.ศ. 1975 - 2000 นั้น การสร้างความเป็นชาติที่ปรากฏผ่านแบบเรียนของลาว มีทั้งแนวคิดแบบมาร์กซิสต์กับการเน้นความสัมพันธ์ของชาติที่เป็นลักษณะครอบครัว เน้นความเป็นพี่น้อง มีความสามัคคีปรองดอง มีความเสมอภาคกันแม้จะต่างกลุ่มชาติพันธุ์ มีอุดมการณ์สังคมนิยมที่เชื่อมโยงคนในชาติ และเชื่อมั่นต่อการนำพาของพรรคที่จะสร้างสรรค์พัฒนาประเทศไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง

แบบเรียนลาวในยุคเปลี่ยนผ่าน

หลังจากที่ลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นระบอบสังคมนิยมเมื่อปี 1975 ได้มีการเปลี่ยนแปลงแบบเรียนชุดใหม่ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมนิยมและการเมืองการปกครอง

ใหม่ แบบเรียนลาวที่ใช้ในปี 1975 เป็นแบบเรียนที่จัดทำขึ้นในปี 1960 ในเขตปลดปล่อย หรือในเขตปฏิวัติ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคเหนือของลาว บุนยู่ ชุมพนพัทดี (สัมภาษณ์) ระบุว่า พรรคได้กำหนดว่า การศึกษาต้องรับใช้สังคม การศึกษาต้องรับใช้หน้าที่การเมืองของพรรค การจัดทำแบบเรียนภาษาลาวในขณะนั้น มีพนักงานผู้นำปฏิวัติที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการศึกษา คือ เจ้าสุกชะวงสัก เป็นหัวหน้า มีกลุ่มผู้จัดทำเนื้อหาประมาณสิบกว่าคน มีการประชุมชี้แจงนโยบายและแนวทางการเขียนแบบเรียนให้สอดคล้องกับแนวทางของกองทัพ ในการสร้างคนใหม่ให้เป็นคนรอบด้าน ประกอบด้วย มีคุณสมบัติศึกษา คือ มีศีลธรรมปฏิวัติ มีน้ำใจ รักชาติ เสียสละ มีปัญญาศึกษา คือมีความรู้ด้านวิทยาศาสตร์และสังคม มีกายศึกษา คือการออกกำลังกาย การกีฬา และมีศิลปศึกษา คือวรรณคดี การร้องรำทำเพลง เนื้อหาในแบบเรียนได้มาจากหนังสือพิมพ์ประชาชนและแต่งขึ้นเอง ส่วนใหญ่เป็นเรื่องจริงของทหารและวีรชน โดยอาศัยหนังสือไวยากรณ์ของท่านพุมี่ วงวิจิต เป็นหลัก แบบเรียนเล่มหนึ่งมีผู้เขียน 3-4 คน เมื่อแต่งหรือเรียบเรียงเรียบร้อยแล้วจะนำมาพิจารณาในด้านภาษา ไวยากรณ์ เนื้อหา และคำศัพท์ ในกลุ่มของผู้เขียนก่อน จากนั้นจึงนำมาให้ท่าน บุนยู่ ชุมพนพัทดี เป็นผู้พิจารณา แล้วจึงส่งให้ผู้พิมพ์ เมื่อพิมพ์เสร็จแล้วจึงส่งให้ท่านบุนยู่ ตรวจทานอีกครั้งหนึ่ง และส่งให้ท่านพุมี่ วงวิจิต ตรวจสอบ เมื่อตรวจสอบเรียบร้อยแล้ว จึงนำไปจัดพิมพ์ที่เวียดนาม การกระจายหนังสือแบบเรียนนั้นได้ใส่ในหีบไม้ และลำเลียงไปกับขบวนรถขนส่งเสบียงตามแขวงต่างๆ เพื่อนำไปแจกจ่ายให้โรงเรียน

จากนั้น ในปี 1974-1975 มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรใหม่ โดยมีแผนกผู้รับผิดชอบแต่ละวิชาของกรมค้นคว้าเรียบเรียงเป็นผู้สร้างหลักสูตร แล้วเชิญผู้แทนจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาร่วมพิจารณาให้ความเห็น เมื่อแก้ไขแล้วจึงนำเสนอให้ชั้นสูงพิจารณา ถ้าผ่านการพิจารณาก็จะนำหลักสูตรนั้นมาใช้เป็นหลักในการแต่งแบบเรียนเล่มใหม่ แต่เนื้อหาของแบบเรียนภาษาลาวในปี 1974-1975 ยังคงมีเนื้อหาเดิมเป็นส่วนใหญ่ คำผาย สีสะหวัน (สัมภาษณ์) กล่าวว่า ตาม “ยุทธศาสตร์การศึกษาตั้งแต่ปีจนถึงปี 2000” ในปี 1987 ได้มีการปรับปรุงหลักสูตรใหม่ โดยสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษาเป็นผู้รับผิดชอบ มีการตั้งคณะทำงานด้านหลักสูตร คือ คณะกรรมการโครงการพัฒนาหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน สนับสนุนการสอน ที่มีองรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการเป็นประธาน การดำเนินงานเริ่มจากการจัดทำหลักสูตรก่อน เมื่อหลักสูตรผ่านการพิจารณาแล้วจึงทำแบบเรียน มีการนำแบบเรียนไปทดลองใช้แล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข จากนั้นจึงจัดพิมพ์จำหน่าย การจัดทำแบบเรียนจะเริ่มจากแบบเรียนชั้นประถมปีที่ 1 ก่อน ซึ่งในปี 1997 ได้ทำแบบเรียนชั้นประถมปีที่ 3 แล้วเสร็จ แบบเรียนชั้นประถมปีที่ 4-5 ได้เริ่มใช้ในการศึกษา

1997-1998 ในระหว่างที่ยังทำแบบเรียนไม่เสร็จ ให้ใช้แบบเรียนเดิมไปก่อน ดังนั้น แบบเรียน “หัดอ่าน” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ฉบับปี 1984 ที่ใช้ในการวิเคราะห์บทความนี้ จึงใช้สอนในโรงเรียนจนถึงปี 1995 ส่วนแบบเรียน “หัดอ่าน” ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ฉบับปี 1987 และชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ฉบับปี 1984 ยังใช้สอนในโรงเรียนจนถึงปี 1996

หนังสือแบบเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ที่เริ่มใช้ในปีการศึกษา 1975-1976 จนถึงปี 1989 มีการปรับปรุงแบบเรียนภาษาลาวชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ตามโครงการหลักสูตรฉบับปฏิรูปในทิศทางการยุทธศาสตร์การศึกษาสำหรับปี 1989-2000 ตามมติของกองประชุมคณะกรรมการศูนย์กลางพรรคและสภารัฐมนตรี โดยหนังสือแนะนำการสอนพาสาลาว ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 (กะช่วงศึกษาและกิลลา. 1989: 3) ระบุว่าเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของพรรคและรัฐ

“ปี้ม (หนังสือ) แบบเขียนพาสาลาว ป. 1 เขียนเขียนขึ้นบนพื้นฐานการถอดถอนบทเขียนเกี่ยวกับด้านดีและอ่อนของปี้มแบบเขียนหนังสือและหัดอ่าน ป. 1 ที่นำใช้ตั้งแต่สก (ปี) เขียน 1975-1976 จนถึงปัจจุบันนี้ และปี้มแบบเขียนวิชานี้ได้พิมพ์ออกในปี 1956, 1963 และ 1966 ค้นคว้าและหมุนใช้บทเขียนของต่างประเทศเข้าในการสร้างโครงสร้างของปี้มเพื่อเอ็ดให้ปี้มใหม่สอดคล้องกับแนวทาง นโยบายของพักและลัด สอดคล้องกับสภาวะความเป็นจริงทางด้านเสดถะกิดสังคม และเหมาะสมกับจินตตะสาด-สะลี้ละสาดของเด็กนักเขียนห้อง ป. 1”

เนื้อหาในแบบเรียนส่วนใหญ่ที่ปรับปรุงใหม่ในช่วงปี 1989 ยังคงเป็นเนื้อหาเดิม บางส่วนที่ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมเป็นเนื้อหาที่ไม่สอดคล้องกับแนวนโยบายของพรรคและรัฐ ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงด้านเศรษฐกิจ สังคม ซึ่งเนื้อหาที่ตัดออกเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับ “ศัตรู” ของชาติ มีการแก้ไขปรับปรุงแบบเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-2 ก่อน ส่วนแบบเรียนและแบบหัดอ่านภาษาลาวชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-5 นั้น ยังคงใช้แบบเรียนเดิมไปก่อน จนกว่าสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา ผู้รับผิดชอบในการจัดทำแบบเรียนดังกล่าว จะดำเนินการแก้ไขปรับปรุงให้เรียบร้อย ซึ่งแบบเรียนและแบบหัดอ่านภาษาลาวชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 นำมาใช้ในปีการศึกษา 1996-1997 (คำผาย สีสะหวัน: สัมภาษณ์)

การกล่อมเกลาทงสังคมของลาวหลังปี 1975 (พ.ศ. 2518) ที่จารูวรรณ ธรรมวัตร และคณะ ศึกษาผ่านแบบเรียนระดับประถมศึกษาของ สปป. ลาว ในหนังสือ ลาวอยู่หยัง: ไทยรู้อะไร? กาญจณี ละองศรี (2544: 8-9) สรุปว่า เป็นการสร้างนโยบายการศึกษาเพื่อตอบสนองอุดมการณ์ชาติ ให้เยาวชนรักชาติ มีความกล้าหาญ ช่วยรักษาประเทศชาติ รักษา

เอกราชและอิสรภาพของชาติ สามัคคีร่วมกันต่อสู้ป้องกันประเทศ รู้ว่าใครหรือชาติใดเป็นมิตรหรือเป็นศัตรู ซึ่งปรากฏชัดเจนในแบบเรียนหัดอ่านสามเล่มที่นำมาวิเคราะห์

ภาพของ “ศัตรู” ในแบบเรียนหัดอ่าน

“ศัตรู” ที่ปรากฏในแบบเรียนหัดอ่าน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3-5 หมายถึง ฝรั่งเศสหรือฝรั่งเศส จักรพรรดิอเมริกา และลูกสมุน คือพวกปะติกันขุนศึกหรือข้าราชการในระบอบเก่าอำนาจปกครองเก่า พวกหุ่นหรือนักรบที่รับจ้างอเมริกามาสู้รบในลาว พวกภัยสังคมหรือนักเลงอันธพาลลักปล้นที่จักรพรรดิอเมริกาสร้างไว้ กองปืน (ปล้น) ของอเมริกาว่างปาวหรือกลุ่มม้งของนายพลวังเปา เวียดนามใต้ และไทย

ในแบบหัดอ่านชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 122 บท มีเนื้อหาที่กล่าวถึงศัตรูของชาติทั้งหมด จำนวน 13 บท คือ บทที่ 10 เสียงเพลงของพวกหลานน้อย บทที่ 20 โทดกำของพวกกองปืน (กองปล้น-ผู้เขียน) บทที่ 44 วันที่ 2 ท้นวา บทที่ 78 ยิงย่น (เครื่องบิน) อเมริกาตก บทที่ 79 นักฮบ ป.ต.อ. ผู้เด็ดเดี่ยว บทที่ 80 อ้ายสีทองนักฮบแข่งขันหัวกองทับ บทที่ 84 นักฮบลดเกาะ (รถเกาะ) บทที่ 87 นักฮบทำลายระเบิด บทที่ 90 สามัคคีลาว-เหวียด-ชะแม บทที่ 90 ลูกปืน 100 นัดยิงย่น (เครื่องบิน) ตกลำหนึ่ง บทที่ 93 สามัคคีลาว-เหวียด-ชะแม บทที่ 94 จดหมายถึงอ้ายทะห่านปดป้อยอยู่กองร้อย ก. และบทที่ 102 ชมเขยไชชนะ

ส่วนแบบหัดอ่านชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 74 บท มีเนื้อหาที่กล่าวถึงศัตรูของชาติทั้งหมดจำนวน 13 บท คือ บทที่ 1 จดหมายของปะทานสุพานูง บทที่ 11 ปืนแก๊บของพ่อฮ้อย บทที่ 20 ทั้งสู้รบทั้งเกี่ยวเข้า (ข้าว) ช่วยปะชาชน บทที่ 22 สีทองนักฮบแข่งขัน บทที่ 23 ทะห่านชายแดน บทที่ 24 บันฮบเหือสุดท้าย บทที่ 25 ยอมตายดีกว่ายอมจำนน สัตตุ บทที่ 27 เพื่อนช่วยมกานต่อสู้ บทที่ 28 กองหลอนสู้ฮบเก่ง บทที่ 30 ลงโตดโจนอากาศอเมริกา บทที่ 31 ทะห่านยามฝั่ง บทที่ 46 ปืนเพลิงสองกะบอก และบทที่ 57 กองหลอนตัวอย่าง

นอกจากนี้ ในแบบหัดอ่านชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 51 บท มีเนื้อหาที่กล่าวถึงศัตรูของชาติทั้งหมดจำนวน 11 บท คือ บทที่ 7 จาลิกน้ำใจ 12 ตุลา บทที่ 8 สู้ฮบเก่ง บทที่ 10 จดหมายของท่านสุพานูง บทที่ 15 แม่เฝ้ามี บทที่ 17 ทะห่านปะชาชน บทที่ 19 ความรู้สึกของพ่อเฝ้าคำเก็ง บทที่ 25 กองกำลังไฟ 769 บทที่ 30 จดหมายถึงเพื่อน

บทที่ 35 ผ่านห่าลูกปืนขึ้นทำลายฮังปิ่นของสัตตุ บทที่ 36 ลูกก๋าพอย (กำพร้าว) และบทที่ 45 จักกะพัดอาเมลิการีบหนี!

ภาพของศัตรูในแบบเรียนลาวมีการนำเสนอในลักษณะดังต่อไปนี้

1. “ศัตรู” ที่เป็นผู้สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนลาว

ภาพของศัตรูที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนลาวนั้น ปรากฏทั้งภาพของฝรั่งเศสที่ข่มเหงชาวบ้าน เช่น

“ในสะใหม่ต่อต้าน พ่อได้เข้าเป็นทะหานกองหลอนและได้ใช้ปืนแก๊บกะบอกนี้ลัด
ยิงสะลั้ง เพื่อไม่ให้มันมาข่มเหงชาวบ้าน”

(กะซวงสีกสา. 1987: 24)

นอกจากนี้ยังนำเสนอภาพของลูกสมุน ก็คือ ทหารชาวมังของนายพลวังเปา หรือ ทหารกองพลนออเมริกาวังเปาที่เข้ามาในหมู่บ้าน และให้ชาวบ้านหาวัวตัวหนึ่งมาให้ พ่อบ้าน กล่าวว่

“จัว ควาย หมู เบ็ด ไก่ จะให้ช้อยเอามาแต่ไสอีก มีท่อใด (เท่าใด) พวกเจ้าก็มา
เก็บเอาไปกินหมดแล้วเด”

เมื่อชาวบ้านไม่หามาให้ ทหารเหล่านั้นก็ไปยังวัวของชาวบ้านเอง แม่เฒ่าเยยจึง
ด่าว่า

“พวกสูเฮ็ดชั่วคือจั้งซี่ บ่มีใผดอกจะ (อ)ยากเห็นหน้าและฮักแพง”

(กะซวงสีกสา. 1984 (1): 30)

การเข้ามาของศัตรวยังทำลายบ้านเรือนและผลผลิตของชาวบ้าน

“เทื่อนี้สัตตุมากวาดล้างบ้าน “ส” ในยามเช้า (ข้าว) สุกเหลืองเต็มทุ่ง มันอาดจะ
เผาผานเฮือนซานบ้านซ่อง ทำลายเคื่องปลูกของฝ้ง (ผลผลิตที่เพาะปลูก)”

(กะซวงสีกสา. 1987: 44-45)

ในการปล้นชาวบ้านของอำนาจการปกครองเก่า มีการทำร้ายชาวบ้านทั้งผู้หญิง
และผู้ชาย

“โดยประวัติปฏิบัติตามคำสั่งของนายปะติกันเหนือหัว ได้มีทะทานหมู่หนึ่งออกกวาด
 ล้างปูน (ปล้น) สะดมเอาเข้าป่าอาทานตามบ้านต่างๆ... ค้นได้ตามความต้องการ
 แล้ว พวกเขาถือได้บังคับให้ประชาชนหาหม้อเอาเคื่องของที่ปูนได้นั้นไปส่งให้
 พวกเขา... บักหนึ่งถือโดดเข้าเตะสว่าง (สีข้าง) ของลาวจนว่าลาวสะเดินไปตำหม้อ
 น้ำฮ้อนอยู่เทิงเตาไฟ น้ำฮ้อนได้ฟังไปถือแม่ เข่งนั่งฮ้อนอยู่เทิงชะแนน (เตียง, แคร่)...
 ทะทานบักหนึ่งถือโดดขึ้นตบตีทั้งเตะจนว่าแม่ล้มฟูบและสะหลบคาชะแนน”

(กะชวงสีกสา, 1984 (2): 109-110)

การโจมตีทางอากาศนั้นเป็นการมุ่งโจมตีบ้านเรือนของชาวบ้าน

“มือนี่ฟ้าแดดดี พวกโจนอากาศของอเมริกาจะมายิงทำลายเขตปดป้อยตาม
 เคย... มียาน (เครื่องบิน) สองลำบักหัวลงหมายจะยิงทำลายเฮือนชานบ้านช่อง”

(กะชวงสีกสา, 1984(1): 123)

การโจมตีของศัตรูยังทำให้เด็ก ๆ ขาดโอกาสทางการศึกษา

“จักกะพัดอเมริกาพวม (กำลัง) เยียบย่ำปะเทศชาติของพวกเฮา พวกเขาได้
 บุกโจมตีเขตปดป้อย ม้างเพ (เรือ ทำลาย) การฮ้ำเฮียนม่วนขึ้นของพวกหลาน
 ด้วยเหตุนี้ พวกลูกหลานจึงต้องเคียดชังจักกะพัดอเมริกาและลูกมือ”

(กะชวงสีกสา, 1987: 1)

จากตัวอย่างภาพในหนังสือเรียนดังกล่าวเป็นภาพของศัตรูที่สร้างความเดือดร้อน
 ให้แก่ประชาชนลาว มีทั้งการปล้น โจมตี ทำร้าย ทำลาย บ้านเรือน สิ่งของและชีวิต
 ประชาชน ตลอดจนการทำลายอนาคตของเยาวชนอีกด้วย

2. “ศัตรู” ผู้กดขี่รุกราน

ภาพของศัตรูผู้กดขี่รุกราน มีทั้งกลุ่มศักดินาในระบบเก่า และชาวต่างชาติ
 ดังตัวอย่าง

“ศักดินามันกด	ข่มแดงตั้งไว้
พ้อมทั้งสงคามใหม่	โพลามทั่วปะเทศ
ผีเผดชาติต่างด้าว	มาซ้ำ (ฆ่า) หมู่ลาว”

(กะชวงสีกสา, 1984 (2): 21)

การกดขี่รุกรานของศัตรูเป็นการล่าเมืองขึ้นแบบเก่าของฝรั่งเศสและการล่าเมืองขึ้นแบบใหม่ของอเมริกาและลูกมือ รวมทั้งระบอบศักดินาอันล้ำหลัง

“ผ่านกานต่อสู้ประชาชนลาวเขาพ้อมกับประชาชนเหวียดนามและประชาชนกำปูเจีย ได้ผาบแพ (ปราบ ทำให้แพ) จักกะพัดใหญ่สองโตคือ ฝะลั้งและอเมริกาทับม้าง (รื้อ, ทำลาย) แอกกดขี่ล่าเมืองขึ้นเก่าของฝะลั้งและแอกล่าเมืองขึ้นแบบใหม่ของ อเมริกา พ้อมทั้งละบอบศักดินาอันเก่าแก่ล้ำหลังและตีนมือของจักกะพัด”

(กะชวงสี่กสา, 1984 (1): 70)

นอกจากนี้ ดอนกลางแม่น้ำโขงยังถูกไทยแย่งชิง

“ตามฮ่อมวังแม่น้ำ	ดอนยู่งางของ
ปะติทานไทปอง	ก่อกวนเลิงเลื้อย
ตัวอย่างดอนชิงซู้	ดอนสังคีหาคดอนต้า
ไทจงหองลวงล้า	ลาวข้า(ฆ่า) บ่เหลือ”

(กะชวงสี่กสา, 1987: 53)

3. “ศัตรู” ที่โหดเหี้ยม ป่าเถื่อน

ภาพความโหดเหี้ยมของศัตรู มีทั้งการทรมานเชลยชาวลาวย่างโหดเหี้ยมโดยการนำเหล็กเผาไฟมานาบคางจนเปื่อย

“ลาวได้สะหมักเข้าเป็นทะหานกู่ขาดในสะไหมต่อต้านพวกจักกะพัดฝะลั้งล่าเมืองขึ้น... มีเทื่อหนึ่ง ลาวถักสัตตุจับได้ พวกมันทอละมานอย่างป่าเถื่อน เอาไฟฟ้าจูดเผาเหล็กแดงดาดคางจนเปื่อย เฮ็ดให้ลาวสะหลบไปหลายเทื่อ”

(กะชวงสี่กสา, 1984 (1): 127; กะชวงสี่กสา, 1987: 50-51)

การสู้รบทำให้นักรบลาวกลายเป็นผู้พิการ

“ผ่านกานสู้รบขั้นสุดท้ายอันดุเดือดต้านกับโจนอากาศอเมริกา สะหายเชียงบัวคำถักบาดเจ็บหนัก ขาทังสองหัก ดาก่อบ่ฮู้ง (ไม่สว่าง, ตามัว)... ย่อนการกระทำอันป่าเถื่อนของโจนอากาศอเมริกา”

(กะชวงสี่กสา, 1984 (1): 125)

ผลกระทบของสงครามทำให้เด็กๆ ได้รับความเดือดร้อน

“อนาคตของพวกเขาเหล่านั้นน้อย จะระหว่างสหัสวรรษกว่าสิ่งใดๆ ปะหวัดสาด อันขมขื่น จะบ่มวินกับคืนมาขวางหน้าพวกเขาเหล่านั้น ๆ อีก เพราะพวกเขาเหล่านั้นบ่ เข้าใจว่า ยุคที่จักกะพัดควมคุ่มยู่ นั้น จะเฮ็ดให้เด็กน้อยลาวปะสบกับความป่าเถื่อน เถิงขนาดนั้น”

(กะขวางลี้กสา. 1984 (1): 15)

ผลของการกระทำอันโหดเหี้ยมของศัตรูทำให้ประชาชนชาวลาวไม่พอใจ

“เขาเดินเยียบย่ำทับม้างทุกเล่งอันโหดเหี้ยมของจักกะพัดอาเมลิกาและตีนมือ ที่พวกมันได้ก่อขึ้นยู่ในบ้านเมืองลาว... ขะบวนด้านจักกะพัดอาเมลิกาและลูกแหล่ งตีนมือ ยังบุกหน้าก้าวเดินไป เสียงฮ้องด่าอาเมลิกายังก้องกังวานยู่บ่เขา (ไม่ หยุด)”

(กะขวางลี้กสา. 1984 (2): 93)

ภาพความโหดเหี้ยมจากการสู้รบ ผลกระทบจากสงครามทำให้ชาวลาวพิการ เด็กๆ เดือดร้อนขมขื่น

4. “ศัตรู” ที่เป็นผู้ขาดความยุติธรรม ไม่ห่วงใยประชาชน

ภาพของศัตรูในประเด็นนี้ เป็นการนำเสนอภาพของอำนาจการปกครองเก่าที่ขาด ความยุติธรรม

“เมื่อคอบคัวลูกเมียปะสบสะพาบกานดั่งก้าวมานี้ ทางอำนาจกานปกครองเก่า ก็บ่ ได้ให้ความยุติทำให้แต่ปะกานใด พวกเพิ่นบ่คิดฮอดคืดเถิงชีวิตกานเป็นยู่ของปะชา ขนจักหนี้อยเลย บ่าวไฟ่ลาชะตอน (ราษฎร) จะฮืดจะหิว จะเจ็บเป็น ทุกยากหลือ ล้มตาย เพิ่นก้อบ่ห่วง”

(กะขวางลี้กสา. 1984 (2): 58)

และเป็นภาพของผู้มีอำนาจที่ไม่หวั่นใยราษฎร เอาแต่เล่น กินอย่างฟุ่มเฟือย

“อยู่ในสังคมเก่าและระบอบกษัตริย์ปกครองเก่านั้น พวกอาตยาธิบดีได้เป็นห่วงเป็นใย นำชีวิตการเป็นอยู่ของชาวนาผู้ออกแรงงานเลย พวกเขาข้าพดีส่งเสิมการหลิ้นกิน เฮฮาแบบฟุ่มเฟือย ท่องเที่ยวแบบนักเลง”

(กะชวงสีกสา. 1984 (2): 149)

5. “ศัตรู” ที่เต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยม

ภาพของอเมริกาที่ใช้เล่ห์เหลี่ยมอุบายมารุกรานลาว เวียดนาม และกัมพูชา รวมทั้งการไม่รักษาสัญญา การใช้เงินดอลลาร์จ้างนักรบเข้ามาต่อสู้ในลาว

“จ้งแม่นแห่งหน้าหน้า	ผีเผดอเมริกา
มันลบกวนโลกา	ชั่วเลวชามฮ้าย
เอาอุบายมาลื้อ	लगคนกตซี...
...มันชอมลอมหลอกลื้อ	ฮักสาชานายทีน
นำเอาปิ่นกับเงิน	เที่ยวสะแหวงเมืองขึ้น...
...ใช้เล่ห์กันแบบนั้น	มันกำเลิบเลิมลาม
ก่อสงครามอะท่า	ใส่เหวียด-ลาว-ชะเหมนนี้...
...แต่ว่ามีเผดฮ้ายข้าพดีจิกสันยา	
เอาก่ำล้งมันมา	ฮุกฮานเพม้าง
เอาโตนามาจ้าง	จุงเอาพวกหุ่น
ไปเที่ยวตักขี้พันข้ำ (ฆ่า) หมู่ปะชา”	

(กะชวงสีกสา. 1984 (2): 141-142)

6. “ศัตรู” ที่ขลาดกลัว ไม่กล้าสู้ พ่ายแพ้ และขาดความฉลาดเฉลียว

ภาพของศัตรูที่ขลาดกลัว ไม่กล้าสู้ สะท้อนผ่านเชลยศึกที่ถูกจับได้

“พวกชะเลยเล็กที่ถักจับนั้น ย่าน(กลัว) หลายจนลั่นทตจ”

(กะชวงสีกสา. 1984 (1): 153)

ภาพของศัตรูที่ขาดความฉลาดเฉลียวให้คนลาวหลอกได้

“มีทะเลาะผะลั้ง

วางอาวุธยุทโธ

นี้จั้งแม่มนันคัก

ในหั้น 7 โต

ยอมสะหวมิพัก

ถักดัม (หลอก) ทังคิบ”

(กะชวงสิกสา. 1987: 108)

จากตัวอย่างจะเห็นภาพของศัตรูฉลาดกลัว เสียขวัญ หลบหนี กลัวตาย ไม่เฉลียวฉลาด จนพ่ายแพ้หนีไปในที่สุด

บทสรุป

ภาพของศัตรูในแบบเรียนลาวชั้นประถมปีที่ 3-5 ปี 1984-1987 ที่ใช้สอนในโรงเรียนของลาวมาจนถึงปี 1996-1997 เป็นการปลูกฝังอุดมการณ์ชาติและการสร้างสำนึกของความเป็นชาติ จากการหล่อหลอมกล่อมเกลาทางการเมือง โดยการสร้างความเกลียดชังและโกรธแค้นให้แก่ชาวชนลาว ในยุคของการสร้างความเป็นลาวในระบอบใหม่หรือระบอบสังคมนิยมแบบเข้มข้น ภาพของศัตรูเป็นผู้ที่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนลาว ผู้ที่ก่อกวน ขโมยข้าวของ โหดเหี้ยมป่าเถื่อน เต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยม ขาดความยุติธรรม ไม่สนใจความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งเป็นศัตรูที่พ่ายแพ้ให้แก่ลาว เวียดนาม และกัมพูชา เป็นศัตรูที่ชั่วช้า ไม่กล้าสู้ และขาดความฉลาดเฉลียว ศัตรูที่ทำลายชีวิต ทรัพย์สิน และความเป็นเอกราชของชาติ การสร้างความโกรธแค้นชิงชังศัตรูนั้น จารุวรรณ ธรรมวัตร และคณะ (2544: 191-192) ระบุว่า เป็นการแสดงถึงอคติต่อศัตรู ทำให้ลุกขึ้นต่อสู้ กล่าวประณาม และทำให้เกิดความรักประเทศของตน ยิ่งโกรธแค้นศัตรูมากเท่าใด ชาวชนยิ่งต้องรักบ้านเกิดเมืองนอนมากขึ้นเท่านั้น

ลิขิต วีระเวทิน (2552) กล่าวถึงการสร้างชาติ (nation building) ว่า คือการทำให้คนที่อยู่ชุมชนการเมืองที่ถูกนำมาอยู่ภายใต้อำนาจรัฐเดียวกันนั้น ผสมผสานกลมกลืนให้มีแนวความคิดร่วมเกี่ยวกับการเป็นสมาชิกของหน่วยการเมือง ซึ่งมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี และการศึกษาที่ไม่แตกต่างกันมากนัก กระบวนการนี้คือกระบวนการผสมผสานกลมกลืน (assimilation) โดยมีกระทรวงศึกษาธิการจัดการเรียนการสอนที่มีหลักสูตรกำหนดโดยส่วนกลาง ซึ่งจะเห็นได้ว่า ภาพของศัตรูในแบบเรียนลาวไม่แตกต่างจากผลการศึกษาของ Paul Coman (2006) เรื่อง Reading about the Enemy: school textbook representation of Germany's role in the war with Britain during the

period from April 1940 to May 1941 ที่พบว่า อังกฤษได้นำเสนอภาพของเยอรมันผู้เป็นศัตรูในหนังสือแบบเรียนช่วงปี 1940-1941 เป็นภาพของเผด็จการที่ก้าวร้าว ไม่มีสติสัมปชัญญะ สอดคล้องกับ Welch (2014) ที่เห็นว่า การตีตราเยอรมันในโฆษณาชวนเชื่อของอังกฤษนั้น ถูกใช้เพื่อเป็นการสร้างความสำคัญของคุณค่าความเป็นอังกฤษ ที่ตรงกันข้ามกับความก้าวร้าวและความป่าเถื่อนของเยอรมัน

ในทำนองเดียวกันภาพของศัตรูที่นำเสนอในแบบเรียนลาวยังสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Bruce Wexler (2013) ที่ศึกษาเรื่อง "Victims of Our Own Narratives?" Portrayal of the "Other" in Israeli and Palestinian School Books ในการนำเสนอภาพของ "คนอื่น" ที่ปรากฏในหนังสือเรียนของอิสราเอลและปาเลสไตน์ที่เป็นศัตรูกัน พบว่า มีลักษณะที่ประการ คือ ประการแรก ต่างฝ่ายต่างสร้างภาพของความไม่ซื่อสัตย์ และความเป็นผู้ร้ายของศัตรูทั้งสองฝ่ายในหนังสือแบบเรียนของทั้งสองประเทศ ประการที่สอง ทั้งสองฝ่ายต่างนำเสนอและบรรยายภาพของความเป็นศัตรูของอีกฝ่ายในหนังสือแบบเรียนของตน ประการที่สาม ต่างฝ่ายต่างไม่นำเสนอเกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และชีวิตประจำวันของอีกฝ่าย ไม่แม้กระทั่งระบุตำแหน่งของอีกฝ่ายหนึ่งลงในแผนที่ ประการสุดท้ายคือ การนำเสนอภาพด้านลบของศัตรูและนำเสนอภาพด้านบวกของตนเอง

การกล่อมเกลாதองการเมืองในลักษณะนี้ Almond and Powell ระบุว่า เป็นการนำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมืองแก่ประชาชนในระบบการเมือง (Almond and Powell, 1966: 64) โดยเป็นกระบวนการสร้างและการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมือง การกล่อมเกลாதองการเมืองจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกคนหนึ่ง หรือทำให้เกิดการถ่ายทอดวัฒนธรรมทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่งของระบบการเมือง ที่ได้รับจากประสบการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลา (Almond and Powell: 1980: 36) การกล่อมเกลาทองการเมืองจะเกิดขึ้นกับปัจเจกบุคคลได้ใน 2 กรณี (Dawson and Prewitt: 1969) คือ การกล่อมเกลาทองการเมืองทางตรง (Direct Forms of Political Socialization) และการกล่อมเกลาทองการเมืองทางอ้อม (Indirect Forms of Political Socialization) ซึ่งกมลลา ชันทปราบ (2527) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า การกล่อมเกลาทองการเมืองทางตรง คือ การที่บุคคลได้สัมผัสโดยตรงกับข่าวสาร ค่านิยม และความเชื่อเกี่ยวกับการเมืองโดยตรง อาทิ การได้เรียนรู้เกี่ยวกับวิชาหน้าที่พลเมือง เป็นต้น ในขณะที่การกล่อมเกลาทองการเมืองทางอ้อมมักเกิดขึ้นกับบุคคลเมื่ออยู่ในวัยเยาว์ ซึ่งจะได้รับการอบรมสั่งสอนและเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองจากบิดามารดา ครู อาจารย์ และเพื่อนสนิทเป็นส่วนใหญ่ ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทัศนคติทางการเมืองให้กับเด็กและเยาวชน ซึ่งจะคงอยู่ตลอดไปเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น และนอกจากนั้น ยังมีอิทธิพลอย่างยิ่งต่อการพัฒนาทัศนคติที่สอดคล้องกับค่านิยมของสังคม

การเมืองในขณะนั้น ทั้งต่อผู้นำประเทศและสมาชิกคนอื่นๆ ด้วย ดังนั้น การกล่อมเกลารอบเมืองก็คือเครื่องมือของการถ่ายทอดแบบแผนของความคิด และความเชื่อในทางการเมืองของคนรุ่นหนึ่งไปยังคนอีกรุ่นหนึ่ง

ซึ่งไทยเองก็มีการกล่อมเกลารอบเมืองและอคติที่มีต่อลาว งานวิจัยของกรกิต ชุ่มกรานต์ (2552) ที่ศึกษาแบบเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาของไทย ตั้งแต่หลักสูตรปี พ.ศ. 2503-2544 ก็ได้สะท้อนให้เห็นว่าแบบเรียนดังกล่าวได้สร้างการรับรู้แก่ผู้เรียนว่าลาวเป็นประเทศที่มีสถานภาพที่ต่ำกว่าไทย เป็นตัวปัญหาของไทย แม้จะมีภาพของความเป็นบ้านพี่เมืองน้องที่ดีของไทยก็ตาม แบบเรียนเหล่านั้นเป็นผลมาจากการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ที่มุ่งให้ผู้เรียนเกิดความรักชาติ เป็นพลเมืองที่ดีของชาติ จึงทำให้เกิดการสร้างแบบเรียนที่ถูกจำกัดและถูกเลือกให้เรียนรู้ Pongpaw And Suktipan (1983: 3) มีความเห็นว่า “การเรียนรู้ทางการเมืองมีรากฐานมาตั้งแต่วัยเด็ก การเรียนรู้ในวัยก่อนผู้ใหญ่นี้มีความสำคัญ เพราะสิ่งที่ได้เรียนรู้และก่อตัวขึ้นในช่วงต้นของชีวิตจะมีผลต่อทัศนคติทางการเมือง และพฤติกรรมทางการเมืองที่จะตามมาในวัยผู้ใหญ่” ดังนั้น จึงนำเสนอว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในปี 1995 หรือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-5 ในปี 1996 ที่เรียนหลักสูตรเก่ารุ่นสุดท้าย ซึ่งในปัจจุบันคือคนลาวที่มีอายุราว 32-33 ปี ยังคงมีภาพของศัตรูของชาติในการรับรู้ของตนเป็นอย่างไร

การตอกย้ำภาพของศัตรูในปัจจุบันยังคงพบเห็นได้ในสื่อต่างๆ ของลาว เช่น ในเว็บไซต์โหละโฆ่ ยังคงกล่าวถึงศัตรูของชาติในบทความเรื่อง “ระลึกวันประวัติศาสตร์กองพันที่สองฝ่าวงปิดล้อมของศัตรู ครบรอบ 57 ปีวันที่ 18/5/1959-18/5/2016” ความว่า

“ภายหลังที่พวกจักรพรรดิอเมริกาและลูกมือได้รับความปราชัยอย่างต่อเนื่อง ในการดำเนินอุบายหลอกเสื่อออกจากถ้ำและกลอุบายหันเปลี่ยนโดยสันติ พวกเขาได้ตัดสินใจโค่นล้มรัฐบาลพรรคสังคมนิยมเวียงจันทน์ ใช้ความรุนแรงฝ่าปฏิวัติด้วยกำลังอาวุธเพื่อหวังดับสูญกำลังปฏิวัติ พวกเขาได้ออกคำสั่งให้ลูกมือในทุกเขตแขวงออกแรงปราบปรามกำลังรักชาติอย่างโหดร้ายป่าเถื่อน พร้อมเดียวกันนี้ก็ดำเนินการปิดล้อม ช่มชู้ จับกุมคุมขังผู้นำของแนวลาวรักชาติ... นับแต่วันที่กองพันที่สองได้เคลื่อนทัพเข้ามาตั้งอยู่ใจกลางทุ่งไหหิน จักรพรรดิอเมริกาและพวกหุ่นเวียงจันทน์ที่เป็นลูกมือก็ได้ดำเนินกลอุบายเพื่อทับม้างและดับมอดกำลังของกองพันที่สอง ซึ่งในเบื้องต้นพวกเขาได้ใช้เล่ห์เหลี่ยมกลอุบายด้วยวิธีโฆษณาชวนเชื่อโกหกจ้างด้วยเงินทอง สาว และแบบดำรงชีวิตที่ฟุ่มเฟือย ยั่วเย้าให้กองที่สองยอมมอบอาวุธ...”

ล่าสุดเมื่อวันที่ 20 มกราคม 2018 เว็บไซต์โทละโข่ง นำเสนอบทความเรื่อง ประวัติ กองทัพประชาชนลาวครบรอบ 69 ปี 20/1/1949 ถึง 20/1/2018 ความว่า

“ประวัติศาสตร์แห่งการกำเนิดขึ้นของกองทัพประชาชนลาวตั้งแต่ปลาย ศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 พวกจักรพรรดิล่าเมืองขึ้นฝรั่งได้เข้ามา ยึดครองลาวในปี 1893 แล้วดำเนินการกดขี่ขูดรีดประชาชนลาวอย่าง แสนสาหัส ด้วยจิตใจที่ไม่ยอมเป็นข้าจึงได้ลุกขึ้นมาต่อสู้ต้านกับพวกล่า เมืองขึ้น และตีมือของพวกเขาด้วยหลายรูปการหลายระดับจนถึงการ ต่อสู้ด้วยอาวุธ”

ภายหลังการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจไปสู่สังคมนิยมการตลาด ตาม นโยบายจินตนาการใหม่ ในปี 1986 ลาวได้ปรับปรุงความสัมพันธ์กับประเทศเพื่อนบ้าน และ ประเทศที่เคยเป็นศัตรูอย่างสหรัฐอเมริกา รวมทั้งประเทศตะวันตกอื่นๆ เป็นการพัฒนา ประเทศที่มองไปข้างหน้า แต่ก็ยังไม่ลืมความทุกข์ยาก ความเจ็บปวดจากสงครามที่มีผล ต่อประชาชนและประเทศชาติในอดีต ประวัติศาสตร์บาดแผลระหว่างประเทศเพื่อนบ้านยังคงมีอยู่ในการรับรู้ของผู้คนทั้งสองประเทศ เมื่อเวลาผ่านไปบาดแผลทางประวัติศาสตร์ได้ บรรเทาเบาบางลง พรรคประชาชนปฏิวัติลาวและรัฐจัดสร้างอนุสาวรีย์ของวีรกษัตริย์ คือ เจ้าอนุวงศ์ ขึ้นในปี 2010 ซึ่งปฐม หงษ์สุวรรณ (2554) ตีความการสร้างอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ โดยเฉพาะการผายมือของอนุสาวรีย์เจ้าอนุวงศ์ไปเบื้องหน้าว่า เป็นการ “ฮับต่อน” แสดง ถึงความเป็นมิตรกับนานาประเทศรวมทั้งไทยซึ่งเคยเป็นคู่สงครามกัน การสร้างอนุสาวรีย์ เจ้าอนุวงศ์จึงเป็นการประดิษฐ์สร้างความหมายใหม่ให้แก่เจ้าอนุวงศ์ จากผู้กอบกฏต่อไทย กลายมาเป็น “ทูตวัฒนธรรม” และ “อโหสิกรรม” ไม่ถือโทษโกรธแค้นต่อเรื่องราวในอดีต เปลี่ยนสถานะของความเป็นรองและความเหลื่อมล้ำในอดีต มาเป็นความสัมพันธ์แบบเท่า เทียมด้วยการนิยามความหมายใหม่ให้กับเรื่องราวในประวัติศาสตร์ และก้าวไปสู่ความร่วมมืออันดีต่อกันในอนาคตต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนลา ชันทปราบ. (2527). แนวทางที่ใช้ในการศึกษาการเมืองเปรียบเทียบในระบบการเมืองเปรียบเทียบ. วิทยานิพนธ์ สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- กรกิต ชุ่มกรานต์. (2552). ลาวในแบบเรียนของไทย. ใน สุเนตร ชุตินทรานนท์ (บรรณาธิการ). **ชาตินิยมในแบบเรียนของไทย**. กรุงเทพฯ: มติชน
- กะชวงสีกสา. (1984 a). **หัดอ่านชั้นประถมปีที่ 3**. เวียงจัน: วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายสีกสา.
- . (1984 b). **หัดอ่านชั้นประถมปีที่ 5**. เวียงจัน: วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายสีกสา.
- . (1987). **หัดอ่านชั้นประถมปีที่ 4**. เวียงจัน: วิสาหะกิดกานพิมพ์จำหน่ายสีกสา.
- กะชวงสีกสาและกีลา. (1989). **แนะนำการสอนพาสาลาว ชั้นประถมสีกสาปีที่ 1**. เวียงจัน: สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษ.
- กาญจณี ละอองศรี. (2544). คำนำ. ใน **กาญจณี ละอองศรี (บรรณาธิการ). ลาวสู่หิ้ง: ไทยรู้อะไร**. (163-269). กรุงเทพฯ: อัสฟา. 163-269.
- กิติรัตน์ สีหพันธ์. (2549). **ประวัติศาสตร์นิพนธ์ลาวสมัยใหม่ (ค.ศ. 1975-ปัจจุบัน)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทชั้นปีที่ 2 คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- คำผาย สีสะหวัน. (24 มีนาคม 2540). **สัมภาษณ์**. พนักงานสถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา. สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา นครหลวงเวียงจันทน์, สปป. ลาว.
- จารุวรรณ ธรรมวัตรและคณะ. (2544). **การล้อมเกล้าทางสังคมจากแบบเรียนระดับประถมศึกษาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว**. กรุงเทพฯ: โครงการเมธีวิจัยอาวุโส สกว.
- ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์. (2548). **ประวัติศาสตร์ลาวหลายมิติ**. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- โทะเลซัง. (2016). **ระลึกวันปะหวัดสาดกองพันธ์ที่ 2 ฝ่าวงล้อมของสัตตุดู คบชอบ 57 ปี 18/5/1959-18/5/2016**. [ออนไลน์]. ได้จาก: <http://www.tholakhong.com/2016/05/2-57-1851959-1852016.html>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 11 มีนาคม 2561].
- . (2018). **ปะหวัดกองทับปะชาชนลาว คบชอบ 69 ปี (20/1/1949-20/1/2018)**. [ออนไลน์]. ได้จาก: <http://www.tholakhong.com/2018/01/jan20.html>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 11 มีนาคม 2561].

- ธีระ รุญเจริญ. (2542). รายงานการปฏิรูปการศึกษาของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. [ออนไลน์]. ได้จาก: <http://www.spr.ac.th/web/ebook/pdf/4219007/pdf>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 10 มกราคม 2561].
- บุญยี่ ชุมพนพักดี. (6 พฤษภาคม 2540). สัมภาษณ์. พนักงานบ้านนาญ. สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์การศึกษา นครหลวงเวียงจันทน์, สปป. ลาว.
- ปฐม หงส์สุวรรณ. (2554). เจ้าอุนวงศ์: การเมืองเรื่องอนุสาวรีย์กับการรื้อสร้างวัฒนธรรมเจ้าชีวิตในสังคมลาว. ใน การประชุมวิชาการระดับชาติมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ครั้งที่ 7. ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ปณิดา สระวาสี. (2546). การสร้างสำนึกความเป็นชาติของรัฐธรรมนูญประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยผ่านแบบเรียนชั้นประถมศึกษาตั้งแต่ ค.ศ.1975-2000. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์ร่วมกับคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประสิทธิ์ ลีปรีชา. (2550). ระบบการศึกษาและภาษาในกระบวนการสร้างรัฐชาติไทย. วารสารสังคมศาสตร์, 19 (1), 277-309.
- ปรียา ภรณ์กันทะลา. (2552). แนวคิดการสร้างชาติของพรรคประชาชนปฏิวัติลาวระหว่าง ค.ศ. 1975—1986 วิเคราะห์ผ่านหนังสือพิมพ์เสียงประชาชน .วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปิยวรรณ จันทศรี และธีรยุทธ บัวจันทร์. (2556). หุมพัน รัตตะนะวง (Houmphanh Rattana-vong): การรื้อฟื้นวัฒนธรรมแห่งชาติและนโยบายชาตินิยมทางวัฒนธรรมในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว. [ออนไลน์]. ได้จาก: <https://aseanview.wordpress.com/2013/05/02/หุมพัน-รัตตะนะวง-houmphanh-rattana-vong-การร/>. [สืบค้นเมื่อ วันที่ 10 มกราคม 2561].
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2552). การสร้างรัฐ (State Building) และการสร้างชาติ (Nation Building). ใน หนังสือพิมพ์ผู้จัดการ. [ออนไลน์]. ได้จาก: <https://www.manager.co.th/Daily/ViewNews.aspx?NewsID=9520000048092>. [10 มกราคม 2561].
- อรรถจักร สัตยานุรักษ์. (4 มีนาคม 2553). 'ความทรงจำร่วมและความรุนแรง'. กรุงเทพฯ: ทรูรัก, หน้า 16.
- Almond, G. A. and Powell, G. B. Jr. (1966). **Comparative Politics: A Development Approach**. Boston: Little, brown & Co.
- Almond, G. A. and Powell, G. B. Jr. (1980). **Comparative Politics Today :A World View**. Boston: Little, brown & Co.

- Anderson, B. (1983). **Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism**. London: Verso.
- Bureau of East Asian and Pacific, U.S. Department of the State. (2016). **U.S. Relations with Laos**. [Online]. Available from: <https://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2770.htm>. [Accessed 10 March 2018].
- Dawson, R., & Prewitt, K. (1969). **Political Socialization**. Boston: Little, Brown and Company.
- Halbwachs, M. (ed). (1992). The localization of Memories in Lewis. on **Collective Memory**. Chicago: The University of Chicago Press.
- Coman, P. (2006). **Reading about the Enemy: school textbook representation of Germany's role in the war with Britain during the period from April 1940 to May 1941**. [Online]. Available from: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0142569960170306?journalCode=cbse20>. [Accessed 10 March 2018].
- Pongpaw, P. and Suktipan, S. (1983). **Children's Politics Social Process**. Bangkok: Chao Phraya Printing.
- Stuart-Fox, M. (2003). Historiography, Power and Identity: History and Political Legitimization in Laos. In C. E. Goscha & S. Ivarsson (Eds.), **Contesting visions of the Lao past: Lao historiography at the crossroads**, Demark: NIAS. p.p. 71-95.
- Stuart-Fox, M. (2006). The Challenge for Laos Historiography. **South East Asia Research**, 14(3), 339-359.
- Welch, D., (2014). **Depicting the enemy**. British Library. Retrieved. [Online]. Available from: <https://www.bl.uk/world-war-one/articles/depicting-the-enemy>. [Accessed 10 March 2018].
- Wexler, B. 2013. **Victims of Our Own Narratives? Portrayal of the "Other" in Israeli and Palestinian School Books**. Study Report, February 4, 2013. The Council of Religious Institutions of the Holy Land. [Online]. Available from: https://d7hj1xx5r7f3h.cloudfront.net/Israeli-Palestinian_School_Book_Study_Report-English.pdf. [Accessed 10 March 2018].